

Portrete în dialog

Mircea Ivănescu este unul dintre cei mai importanți poeți și traducători din literatura română. A fost o figură discretă a vieții literare, neafiliindu-se nici unei grupări sau direcții. Cu toate acestea, creația sa a influențat decisiv generațiile care se revendică de la poetici postmoderniste și textualiste. A absolvit Facultatea de Filologie la București; a lucrat ca redactor la Agerpres și la revista *Lumea*, apoi la Editura pentru Literatură Universală și la Editura Univers. A debutat în volum în 1968; și-a publicat versurile, de o remarcabilă unitate valorică și stilistică, sub titluri voit banale (*Versuri, Poeme, Alte poeme, Poesii nouă* etc.). Traducerile sale din literatura universală (Joyce, Faulkner, Musil, Kafka, Broch, poezie engleză și americană etc.) au primit, ca și opera sa poetică, numeroase premii. Din anul 1980 s-a stabilit la Sibiu, unde a continuat să scrie poezie și eseu și să traducă. S-a stins din viață în iulie 2011.

Gabriel Liiceanu este una dintre figurile marcante ale Școlii de la Păltiniș; personalitate civică și academică, filozof, eseist și scriitor. *Jurnalul de la Păltiniș* este un bestseller al anilor '80, mijlocind pentru public întâlnirea cu modelul cultural construit de Noica. Din aceeași perioadă datează traducerile din Platon și primele traduceri din Heidegger, la a cărui cunoaștere în România va contribui esențial. *Apel către lichele* devine un manifest al conștiinței civice românești. După 1990, seria volumelor de filozofie inițiată de *Tragicul* continuă cu *Cearța cu filozofia* și *Despre limită*. În seria *Despre minciună, Despre ură, Despre seducție*, filozofia se deschide spre un discurs mai eseistic și implicat în viața cetății. *Ușa interzisă, Scrisori către fiul meu* și *Întâlnire cu un necunoscut* îl impun ca pe unul dintre cei mai importanți și citați autori de „literatură personală“ din România.

Măștile lui M. I.
Gabriel Liiceanu
în dialog cu
Mircea Ivănescu

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cezar Ivănescu. Toți ăștia din gașca lui Preda îl înjurau. Dinescu și ceilalți. Da' îi înjura și Cezar. Și ăștia, cum auzeau, îi răspundeau corespunzător.

— Dar Ivănescu de ce-i înjura?

— Pentru că avea caracter. Și conștiința valorii proprii. El nu putea pactiza cu fitecine.

Scriitori români la Paris

GABRIEL LIICEANU — Ce faună, Dumnezeule! Ascultându-vă, îmi vine în minte și povestea cu Preda, Sorescu și Bănulescu, pe care mi-a povestit-o Monica Lovinescu după 1990. Dacă nu venea de la ea, n-aș fi crezut-o, atât e de neverosimilă. Se petrece prin '68 la Paris. Ajunși acolo, cei trei fac un tur de onoare pe la mării diasporici parizieni: Cioran, Monica Lovinescu, Ierunca... Diasporicii aveau interes să le ofere musafirilor franci, pe care, la întoarcere, aceștia urmau să-i plătească în țară, în lei, cuiva: unui prieten, unei rude... Bineînțeles, și ăștia trei erau fericiți să facă schimbul. Au luat fiecare: 1000 de franci, 2000 de franci... Cioran află de la Sorescu că, la întoarcerea în țară, acesta urma să treacă prin Sibiu. Și-i spune: „Pot să te rog, dacă nu ți-e greu, să iei și-un pardesiu și să i-l lași lui frate-meu?“ — „Sigur“, zice Sorescu.

MIRCEA IVĂNESCU — Și n-o să-mi spuneți că nu i l-a dat.

— Nu. O să vă spun ceva mai rău. După vreo trei-patru zile, Cioran se plimbă pe Saint Germain și, în

față la Saint Germain-des-Près, dă nas în nas cu Sorescu îmbrăcat în pardesiu. Trebuie să mai știți – Monica Lovinescu *dixit* – că nici unul dintre cei trei, odată ajuns în țară, nu a dat banii cui trebuia.

— Zău?

— Nici unul.

— Cine erau? Sorescu...

— Sorescu, Marin Preda și Bănulescu. Povestea mi-a fost spusă de către Monica Lovinescu. Cioran, de câte ori își aducea aminte, își punea mâna în cap și spunea: *C'est inouï*... De altfel, relatează și el scena cu pardesiul în *Caiete*. Ei, cam ăștia erau marii noștri scriitori români... Dumneavoastră, care îi știți mai bine, cum vă explicați totul?

— Îmi explic că fiecare dintre ei, Preda inclusiv, avea un caracter puternic. O conștiință a valorii proprii. Adică, erau așa de convinși că fiecare dintre ei e un scriitor adevărat, încât morala ieșea din discuție.

— Interesant... Adică valoarea, talentul transcend morala.

— Eu am fost primit în Uniunea Scriitorilor într-o perioadă, v-am povestit, cred, când nu se făceau congrese, cum era statutar. Și s-a votat în forul ăla de conducere, nu știu cum îi zicea, Consiliul Uniunii – Matei mi-a povestit – prin ridicare de mână. Și s-au rostit mai multe nume și, când au ajuns la mine, Sorescu n-a ridicat mâna. Și după aia, s-a dus Matei la el și i-a zis: „Ce dracu', dom'le, ăsta are totuși trei-patru cărți“. Și Sorescu a zis: „Cum o să-l votez eu pe Ivănescu, care umblă de colo până colo prin București și

spune despre mine că sunt o nulitate?“ Asta chiar că m-a excedat, pentru că e adevărat că mergeam prin București, dar tot ce spuneam e că mie nu-mi place Sorescu, că e vulgar și face bancuri proaste. Asta înainte de *La Liliaci*. *La Liliaci* mi-am schimbat oarecum opinia. Ce e drept, e un scriitor mai de mâna a doua... Dar în orice caz, cu mult mai bun decât mine.

— Iată o splendidă mostră de stil Ivănescu!

— Nu, sincer. Chiar îi iau apărarea în chestia cu pardesiul: omul avea conștiința valorii proprii.

— Și asta te scutește de onestitatea elementară de a da înapoi banii luați de la cineva?

— Ce au luat cei trei nu erau bani luați de la cineva. Pentru un individ cu bani de la Paris, era cumva o datorie să ajute pe un turist care, prin definiție, are nevoie de bani francezi.

— Da, dar banii ăia erau pentru un om aflat în nevoie în țară.

— Acuma, l-am cunoscut amândoi pe Relu Cioran. Nu murea el de foame. Și Sorescu probabil că știa asta. Preda mai puțin. Cred că nu știa cine-i Relu Cioran.

— Păi nu, Preda luase banii pentru cineva din București. Dar ce importanță are că Relu Cioran murea sau nu de foame în anii '60? Îi trebuia pardesiul. Și chiar dacă nu murea de frig, era pardesiul pe care frate-său i-l dăduse lui.

— Și de unde știți că nu au dat înapoi ce primiseră? De la Monica?

— Da, de la Monica Lovinescu. Care era indignată.

— Păi cred că fiecare din cei trei avea dreptate. Dreptatea lui. Gândiți-vă o clipă la Sorescu aflat într-o țară străină – și unde? La Paris! – și care voia să se plimbe pe Saint Germain puțin mai...

— ...mai elegant.

— Da. Sau măcar îmbrăcat în așa fel ca să nu-l arate lumea cu degetul, că uite un tip din România și nu știi ce.

— Vai, sunteți adorabil. Excelent! Și Marin Preda? Era plin de bani, pentru că romanele lui ieșeau în tiraje uriașe. Lui de ce îi era greu să returneze 2000 de franci la București?

— Nu știu dacă Marin Preda era plin de bani și nu uitați că are psihologia pe care și-o descrie singur. La el era vorba de o genă, de un caracter anumit. Știa să prețuiască banul, nu-l arunca de colo-colo...

— Și Bănulescu?

— Păi la Bănulescu este simplu. Bănulescu era alcoolic. N-am fost niciodată prieteni. Dădeam mâna când ne întâlneam. Când l-am văzut ultima oară am dat mâna și s-a împleticit. Era să cadă pe spate. L-am susținut. Cred că bea foarte mult în ultima vreme.¹

— Păi atunci are scuza că uitase.

— Da.

1. Mircea Ivănescu face aici o inducție lipsită de acoperire. Reputația lui Ștefan Bănulescu în lumea literară nu era câtuși de puțin una de băutor. Către sfârșitul vieții, Bănulescu nu mai vedea aproape deloc. Neștiind acest lucru, Ivănescu explică mersul nesigur al colegului lui nu printr-un handicap de vedere, ci prin ceva care lui îi era oricum mai la îndemână.

— Bine. Cred că ăsta e cel mai zglobiu episod din discuția noastră. Mi-au plăcut enorm explicațiile dumneavoastră. Recapituliez: Marin Preda prețuia banul și nu-l arunca așa, oricum. Marin Sorescu voia să fie elegant pe Saint Germain. Iar Bănulescu, alcoolic fiind, pesemne c-a uitat...

— Și n-avea fiecare dintre ei dreptate?

— Ba da. La Judecata de Apoi, Sorescu va spune: „Doamne, am vrut și eu o clipă să fiu elegant pe Saint Germain...”

— Acum, hai să fim foarte serioși. Chiar credeți că la Judecata de Apoi o să se pună problema în termenii ăștia? Și pe urmă, Sorescu... fiecare din ăștia a plătit.

— Cum?

— Vă închipuiți că Sorescu a fost fericit? A stat vreun an la Singapore, când era ministru, dar nu cred c-a stat de plăcere. Și a murit, vorba aia, cu zile. Și nici nu era băutor. Oricum, să nu-nțelegeți că-i iau apărarea lui Sorescu, mai ales că am fost invidios pe el. Ca și pe Dinescu. Dar pe Sorescu mai mult.

— De ce? Păi ziceați că nu dădeați mulți bani pe el. De ce-ați fost invidios dacă nu-l prețuiați?

— C-avea succes. Toată lumea spunea că e poetul național.

— E genul de poezie care vă enerva prin excelență, nu?

— Da. Mai puțin *La Liliaci*.

— Da.

— Care seamănă cu Faulkner.

- Insolită chestie: Sorescu și Faulkner.
- Chiar seamănă cu Faulkner.
- Bine, bine... Promit să-l recitesc cu acest gând.

**O problemă de orientare:
„Cum am să regăsesc bufetul «Nelu și Klein»“**

GABRIEL LIICEANU — Domnule Ivănescu, zilele trecute mi-am făcut un *check up* exhaustiv și, cu ocazia asta, am făcut și inventarul operațiilor chirurgicale prin care am trecut până acum. În actul III al dramei pe care, vrând-nevrând, trebuie s-o jucăm, trupul nostru începe să semene cu o imensă cicatrice. Câte operații ați făcut?

MIRCEA IVĂNESCU — Spuneți-mi, ca să le pot număra, ce înțelegeți prin „operație“.

— V-aș propune o simplă definiție *ah hoc*: o intervenție cu anestezie generală.

— Am fost operat de apendicită, în copilărie, cu o complicație ulterioară, dar aia a fost benignă, și trei intervenții succesive pe rinichiul drept.

— Dar asta a venit târziu de tot.

— În 2005.

— Iar până atunci n-ați mai avut aventuri de genul ăsta?

— Nu. Am fost foarte sănătos. Mai ales dacă ținem seama și de modul de viață.

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i> de Gabriel Liiceanu	5
<i>Notă asupra ediției</i>	21

MĂȘTILE LUI M.I.

„M-am născut dintr-o întâmplare pe care am regretat-o cu toții: și eu, și familia mea“	31
O sinucidere amânată din cauza unui concert de pian	39
Lumea la sfârșitul anilor '30	50
„Nu simt cutremurele“	54
Cutremurul istoriei	57
Intră în scenă Ion Iliescu	60
O revelație târzie: „Am fost ofițer sub acoperire!“	65
Cum se poate deveni membru PCR când ai prea multe pisici	74
Ne întoarcem o clipă la chestiunea ofițerului sub acoperire	82
„A pune o bază“	84

Sandu Ienibaci și bustul de ghips al lui Stalin	89
Planificator grație fratelui comandorului	96
Cursurile lui Tudor Vianu	100
O inimă încă tânără	104
Profesorii de la franceză	109
„Nevastă-mea nu suporta literatura triumfiurilor amoroase“	114
O probă de limba engleză la Agerpres	118
„Îi era pur și simplu milă de mine“	129
„La ieșirea din bufetul «Odobești» mă aștepta Robespierre“	132
Lumea lui George Ivașcu	139
Surâsul tigrlui	144
„Toată viața mea eu am fost un idiot“	149
Ce înseamnă să nu minți în poezie	153
După ce Stela n-a mai fost	158
Cât despre traduceri...	164
Prietenul Matei între <i>Zaharias Lichter</i> și <i>Portretul lui M.</i>	168
Regrete și remușcări	173
Se poate face binele dinăuntrul răului?	178
Câteva cuvinte despre premiile literare de la noi	183
Cum se pun titlurile la volumele de poezie	186
Curtea lui Marin Preda de la Mogoșoaia	187

Scriitori români la Paris	191
O problemă de orientare: „Cum am să regăsesc bufetul «Nelu și Klein»“	196
Scurt interludiu universitar	202
Câteva trasee sibiene: de la bufetul „Rășinari“ la „Bufnița“ și mai departe	204
<i>Quartetul în la minor opus 132</i> al lui Beethoven	208
O ultimă încercare de a lămuri cum stau lucrurile cu poezia lui M. Ivănescu	213
Cetățean de onoare al Sibiului sau cum pătrunde spiritul în lume	219
<i>Cronologia operei poetice</i>	225
<i>Cronologia traducerilor</i>	225